

Lähestymistapoja uudistuneeseen RDA:han

Martin Engberg
RDA koulutukset 17.11.2022

Lähtökohta esitykselle

Palautteiden perusteella toivotaan

- Käytännön esimerkkejä
- MARC 21 -tietueita
- Termien selityksiä
- Tavallisten sanojen käyttöä
- Teoriaa sopivassa määrin

Huomioitavaa

- MARC 21 kuvailussa aika vähän muutoksia
  - Uusia kenttiä pikkuhiljaa käyttöön
- Suurempi muutos kun formaatti muuttuu
  - Aikataulu?
- RDA:han tutustuminen auttaa sopeutumisessa tuleviin muutoksiin

Säännöt - formaatti - järjestelmä

NYT

Kuvailusääntö

- Alkuperäinen RDA

Kuvailuformaatti

- MARC 21

Kirjastojärjestelmä

- Aleph, Koha...

TULEVAISUUDESSA

Kuvailusääntö

- Uudistunut RDA (2023-24?)

Kuvailuformaatti

- BIBFRAME? (? vuoden päästä)
- Rinnalla MARC 21?

Kirjastojärjestelmä

- Aleph ainakin vaihtuu

MARC 21, ongelma?

Huonoa

- RDA:n mukainen kuvailu vain osittain mahdollista
  - Bib. tietue ja aukt. tietue
  - Entiteetit ja niiden väliset suhteet
- Este RDA:n hyötyjen toteutukselle
- Linkitetyn datan mahdottomuus

Hyvää

- Toimii
- Tuttu ja turvallinen
- Uuden RDA:n käyttö ei tuo suuria muutoksia
- Antaa mahdollisuuden tutustua uuteen RDA:han pikkuhiljaa

Mikä muuttuu uudessa RDA:ssa?

Käsitemallin muutos

- Muutama uusi entiteetti
- Aggregaattimalli
- Diakroniset teokset

RDA Toolkit

- Käyttöliittymän uudistus
- kieliasu

Koneluettavuus ja linkitetty data

- Merkitsemistavat
  - Koneluettavuuden aste
  - IRI on linkitetyn datan edellytys
- Enemmän suhde-elementtejä
- Sanaston merkintäjärjestelmät

Uusi käsitemalli 2017 - LRM

- **Nomen**
- **Aggregaatit**
- **Diakroniset teokset**
- **Edustavat ekspressiot**
- **Yms.**

[linkki](#)

International Federation of
Library Associations and Institutions

IFLA Library Reference Model A Conceptual Model for Bibliographic Information

Pat Riva, Patrick Le Bœuf, and Maja Žumer

Consolidation Editorial Group
of the IFLA FRBR Review Group

Definition of a conceptual reference model to provide a framework for the analysis of non-administrative metadata relating to library resources

August 2017

Revised after world-wide review
Endorsed by the IFLA Professional Committee

RDA ei ole pelkästään kuvailijan opas

Johdanto:

RDA pyrkii hyödyntämään **uusien tietokantateknologioiden tehokkuutta ja joustavuutta** tiedonkeruussa, tallennuksessa, tiedonhaussa ja esittämisessä.

Suurin osa säännöistä ennallaan, kieli muuttunut

Niteet **2014/04**

Niteen korkeus merkitään. Jos korkeus on pienempi kuin 10 senttimetriä, se merkitään millimetreinä käyttämällä metrijärjestelmän yksikköä *mm*.

ESIMERKKI

22 cm

75 mm

EHTO

Elementin Manifestaatio: [tallennetyyppi](#) → arvo on *nide*.

VAIHTOEHTO

Merkitään niteen korkeus.

EHTO

Elementin Manifestaatio: [tallennetyyppi](#) → arvo on *nide*.

Niteen korkeus on alle 10 senttimetriä,

VAIHTOEHTO

Merkitään korkeus millimetreinä käyttäen metrijärjestelmän symbolia *mm*.

Ohje kuvailijalle?
Ohje koodaajalle?

Kumpi ohje on käytännöllisempi?

Kustantajan nimi useammalla kielellä tai kirjoitusjärjestelmällä

Jos kustantajan nimi esiintyy tiedonlähteessä useammalla kielellä tai kirjoitusjärjestelmällä, merkitään kuvailuun päänimekkeen kielellä tai kirjoitusjärjestelmällä oleva muoto. Jos tätä ohjetta ei voida soveltaa, merkitään nimi ensimmäisenä esiintyvällä kielellä tai kirjoitusjärjestelmällä.

ESIMERKKI

Éditions du peuple

Päänimeke ranskaksi. Kustantajan nimi esiintyy myös englanniksi

Health Canada, Pest Management Regulatory Agency

Päänimeke englanniksi. Kustantajan nimi esiintyy myös ranskaksi

EHTO

Elementin arvo esiintyy *tiedonlähteessä* rinnakkaisella kielellä tai kirjoitusjärjestelmällä.

VAIHTOEHTO

Merkitään arvo päänimekkeen kielellä tai kirjoitusjärjestelmällä.

VAIHTOEHTO

Merkitään arvo ensimmäisenä esiintyvällä kielellä tai kirjoitusjärjestelmällä.

VAIHTOEHTO

Merkitään yksi tai useampi arvo erikseen *tiedonlähteessä* esiintyvässä tai layoutin tai typografian osoittamassa järjestyksessä.

RDA:n käyttöönottoskenaariot

- A. Avoimet linkitetyt tiedot
- B. Relaatorakenteiset tai objektikeskeiset tiedot
- C. Bibliografiset tiedot tai auktoriteettitiedot**
- D. Litteän tiedoston tiedot

Melindan uusi taustajärjestelmä

- Metatietovaranto Melindan alustana pitkään toimineelle Aleph-kirjastojärjestelmälle etsitään jatkajaa. Selvityksen kohteena ovat ensisijaisesti **linkitettyä dataa tukevat** avoimen koodin järjestelmät.
- Melindan alustanvaihtoon liittyy läheisesti Linkitetty kirjastodata -projekti, jossa kehitetään **linkitetyn datan tietomallia bibliografisen kuvailun käyttöön.**

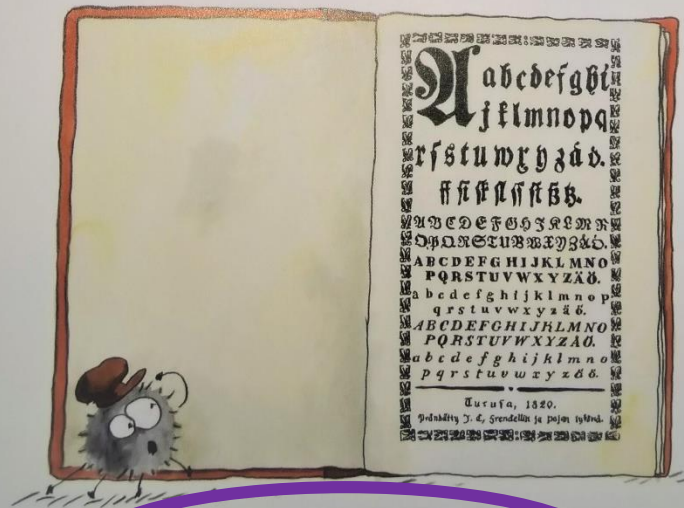
Melinda-palvelun tiedote 11.10.2022 [Linkki](#)

Esimerkki: Kustantaja

MAURI KUNNAS
TARJA KUNNAS

SEITSEMÄN KOIRA- VELJESTÄ

Koiramainen versio Aleksis Kiven romaanista
Seitsemän veljestä

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Julkaisutietojen merkitseminen

Alkuperäinen RDA

- Ydinelementti
- Kustannuspaikka ja kustantajan nimi jäljennetään siinä muodossa, jossa ne esiintyvät tiedonlähteessä

MARC 21

264 #1 ‡a Helsingissä :
‡b Kustannusosakeyhtiö
Otava,
‡c [2002]

Koneluettavuus?

Julkaisutiedot + kustantajan hakutieto

Alkuperäinen RDA

- Kustannuspaikka ja kustantajan nimi jäljennetään
- Yhteisön auktorisoitu hakutieto muodostetaan käyttämällä yhteisön ensisijaista nimeä auktorisoidun hakutiedon perustana

MARC 21

264 #1 †a Helsingissä :
†b Kustannusosakeyhtiö
Otava,
†c [2002]

710 2# †a Otava,
kustannusosakeyhtiö,
†e kustantaja.
†0 (FIN11)000039084

Kustantaja? Julkaisumerkinnöt?

elementit

Kaikki Attribuuttielementit

kustant|

- kustantaja (henkilö) →
- kustantaja (suku) →
- kustantaja (toimija) →
- kustantaja (yhteistoimija) →
- kustantaja (yhteisö) →
- kustantajan nimi →

elementit

Kaikki Attribuuttielementit Suh

julkaisum|

- huomautus julkaisumerkinnöstä →
- julkaisumerkintö →
- manifestaation julkaisumerkintö →
- muu julkaisumuoto →

Suomalaisten kirjastojen kuvailutasot

[Linkki](#)

päänimikkeeseen liittyvä vastuullisuusmerkintö	S	L	
mediatyyppi	S	L	
tallennetyyppi	S	L	
painosmäärite	S	L	Muuttumattoman lisäpainoksen painosmäärite on pakollinen vain laajan tason kuvailussa
nimetyt uudistetun painoksen määrite	S	L	
tuotantoaika	S	L	Pakollinen julkaisemattomassa aineistossa
kustannuspaikka	S	L	
kustantajan nimi	S	L	
julkaisuaika	S	L	
jakajan nimi	S	L	Pakollinen vain videotallenteissa
valmistajan nimi		L	Pakollinen vain kansallisbibliorafisessa kuvailussa
valmistuspaikka		L	Pakollinen vain kansallisbibliorafisessa kuvailussa
copyright-vuosi	S	L	Pakollinen, jos copyright-vuosi poikkeaa julkaisuajasta tai arvioidusta julkaisuajasta

Julkaisumerkintö

julkaisumerkintö

Määritelmä ja soveltamisala

Merkintö, joka identifioi manifestaation kustannuspaikan, kustantajan tai julkaisuajan.

Julkaisumerkintö sisältää manifestaation kustantamiseen, julkaisemiseen tai ilmestymiseen liittyvään merkintöön.

- MARC 21: bibliografiset tiedot

MARC 21 Bibliographic 500 ** \$a [unstructured description]

MARC 21 Bibliographic 550 ** \$a [unstructured description]

MARC 21 Bibliographic 260 ** \$a, b, c [structured description]

MARC 21 Bibliographic 264 *1 \$a, b, c [structured description]

Huomioitavaa ennen merkitsemistä

Tämä elementti on **yläelementti**, joka koostuu yhden tai useamman seuraavan **alaelementin** arvosta:

- Manifestaatio: [julkaisuaika](#) →
- Manifestaatio: [kustantajan nimi](#) →
- Manifestaatio: [kustannuspaikka](#) →

Käsitellään *verkkoaineistoa julkaistuna manifestaationa*.

Kustantajan nimi

kustantajan nimi

Määritelmä ja soveltamisala

Nomen, joka on manifestaation kustantamisesta vastuussa olevan toimijan nimi.

Kustantaminen pitää sisällään myös julkaisemisen ja ilmestymisen.

 Elementin tiedot

IRI

<http://rdaregistry.info/Elements/m/P30176>

Määrittelyjoukko

Manifestaatio

Arvojoukko

Nomen

- MARC 21: bibliografiset tiedot

MARC 21 Bibliographic 260 ** \$b [unstructured description]

MARC 21 Bibliographic 264 *1 \$b [unstructured description]

MARC 21 Bibliographic 542 ** \$k [unstructured description]

Huomioitavaa ennen merkitsemistä

Tämä elementti on seuraavan suhdeketjun *oikotie*:

1. Manifestaatio: **kustantaja (toimija)** toimijalle, joka on vastuussa manifestaation julkaisemisesta.
2. Toimija: **toimijan nimi** nomenille, joka on toimijan nimitys luonnollisella kielellä ja joka on yleisessä diskurssissa käytetty ilmaus.

Elementti ei identifioi toimijaa, joka on vastuussa manifestaation julkaisemisesta.

Tämä elementti on *alaelementti yläelementille* Manifestaatio: **julkaisumerkintö** .

Manifestaation julkaisumerkintö / Kustantajan nimi

EHTO

Manifestaatiomerkintö sisältää elementin Manifestaatio: [kustantajan nimi](#) →
arvon.

VAIHTOEHTO

Merkitään elementti Manifestaatio: [kustantajan nimi](#) →.

EHTO

Manifestaatiomerkintö sisältää elementin Manifestaatio: [julkaisuaika](#) →
arvon.

VAIHTOEHTO

Merkitään elementti Manifestaatio: [julkaisuaika](#) →.

EHTO

Useampi kuin yksi elementin arvo esiintyy *tiedonlähteessä*.

VAIHTOEHTO

Merkitään ensimmäisenä esiintyvä arvo.

VAIHTOEHTO

Merkitään yksi tai useampi arvo erikseen *tiedonlähteessä* esiintyvässä tai layoutin tai typografian osoittamassa järjestyksessä.

Manifestaatio > suhde-elementti > toimija

Entiteetit > Manifestaatio > kustantaja (toimija)

kustantaja (toimija)

Määritelmä ja soveltamisala

Toimija, joka on vastuussa julkaistun manifestaation kustantamisesta, julkaisemisesta tai ilmestymisestä.

 Elementin tiedot

IRI

<http://rdaregistry.info/Elements/m/P30083>

Määrittelyjoukko

Manifestaatio

Arvojoukko

Toimija

MARC 21: bibliografiset tiedot

MARC 21 Bibliographic 260 ** \$b [unstructured description]

MARC 21 Bibliographic 264 *1 \$b [unstructured description]

MARC 21 Bibliographic 500 ** \$a [unstructured description]

MARC 21 Bibliographic 542 ** \$k [unstructured description]

MARC 21 Bibliographic 700 ** \$a, b, c, d, g, q, u [structured description]

MARC 21 Bibliographic 710 ** \$a, b, c, d, g, u [structured description]

MARC 21 Bibliographic 700 ** \$0 [identifier]

MARC 21 Bibliographic 710 ** \$0 [identifier]

MARC 21 Bibliographic 700 ** \$1 [IRI]

MARC 21 Bibliographic 710 ** \$1 [IRI]

Elementillä yksi tai useampi merkitsemistapa

Kustannusosakeyhtiö Otava

Otava, kustannusosakeyhtiö

Asteri ID: 000039084

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:au:finaf:000039084>

Rakenteistamattoman kuvailun merkitseminen

Liittyvän toimijan rakenteistamaton kuvailu merkitään elementin Toimija: [toimijan nimi](#) → arvona.

Rakenteistamattoman kuvailun yleiset ohjeet, katso Ohjeistus: Merkintätavat. [Rakenteistamattoman kuvailun merkitseminen](#) →.

Rakenteistetun kuvailun merkitseminen

Liittyvän toimijan rakenteistettu kuvailu merkitään elementin Toimija: [toimijan hakutieto](#) → arvona.

Rakenteistetun kuvailun yleiset ohjeet, katso Ohjeistus: Merkintätavat. [Rakenteistetun kuvailun merkitseminen](#) →.

Tunnisteen merkitseminen

Liittyvän toimijan tunniste merkitään elementin Toimija: [toimijan tunniste](#) → arvona.

Tunnisteiden yleiset ohjeet, katso Ohjeistus: Merkintätavat. [Tunnisteen merkitseminen](#) →.

IRIn merkitseminen

Merkitään liittyvän toimijan IRI *todellisen maailman objektina*.

IRIen yleiset ohjeet, katso Ohjeistus: Merkintätavat. [IRIn merkitseminen](#) →.

Soveltaminen MARC 21 formaatissa

264 #1 #a Helsingissä :
#b Kustannusosakeyhtiö Otava,
#c [2002]

710 2# #a Otava,
kustannusosakeyhtiö,
#e kustantaja.
#0 (FIN11)000039084
#1

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:au:finaf:000039084>

- Ydinelementit
- Haettavuus
- Linkitetty data

Sovellusohjeiden tärkeys korostuu

- Mitkä elementit?
- Mikä merkitsemistapa?
- Millä tarkkuudella merkitään?
- Mitä sanaston merkintäjärjestelmää käytetään?

- Kuvailutasot
- Suomalaiset linjaukset
- Sovellusohje
- Metatietosanasto

Uusi RDA - enemmän valintoja

Käytännön soveltaminen ei välttämättä muutu

Elementti	Kuvailutaso	Merkintä-lähde	Jäljentäminen	Merkitsemistapa	Sanaston merkintäjärjestelmä	MARC 21
Kustannuspaikka	S ja L			Rakenteistamaton	Ei sovellettavissa	264 \$a
Kustantajan nimi	S ja L	Nimiösivu	Perusjäljentäminen	Rakenteistamaton	Ei sovellettavissa	264 \$b
julkaisuaika	S ja L			Rakenteistamaton	Ei sovellettavissa	264 \$c

Entä jos formaatti ei olekaan MARC 21

Esimerkki

Formaatti: BIBFRAME

Järjestelmä: [Sinopia](#)

BIBFRAME, julkaisutiedot

Provision activity--Publication

Property: Provision Activity (<http://id.loc.gov/ontologies/bibframe/provisionActivity>)

Class: <http://id.loc.gov/ontologies/bibframe/Publication>

› **Place of Publication**

› **Publisher**

› **Date of Publication**

+ **Add Note**

+ **Add Coverage**

Kustantajan merkitseminen

Publisher

Provision activity--Name

+ Add another Provision activity

Property: <http://id.loc.gov/ontologies/bibframe/agent>

Class: <http://id.loc.gov/ontologies/bibframe/Agent>

▼ Agent

Property: <http://www.w3.org/2000/01/rdf-schema#label>

Enter your own URI and label

ä

Lookup with: LOC all names (QA)

+ Add another Agent

Sidostyyppi, rakenteistettu merkitseminen

Entiteetti

- Manifestaatio

Elementti

- Sidostyyppi

Merkitsemistapa

- Rakenteistettu kuvailu

Sanaston merkintäjärjestelmä

- [RDA:n sidostyyppi](#)

340 \$I Sidosasu

- Julkaistun tai julkaisemattoman aineiston sidoksen tuotantomenetelmä tai muu sidontaan liittyvä tieto.
- Tallennuksessa suositellaan käytettäväksi kontrolloidun sanaston termejä.
- Termit esimerkiksi Metatietosanastosta.

Sidostyyppi, rakenteistamaton merkitseminen

Entiteetti

- Manifestaatio

Elementti

- Sidostyyppi

Merkitsemistapa

- Rakenteistamaton kuvailu
- Merkitään yksityiskohtaiset tiedot tai muu rakenteistamaton informaatio.

563 \$a Huomautus sidoksesta

- Tarkoitettu käytettäväksi pääasiassa antikvaaristen aineistojen, kuten harvinaisten kirjojen ja muiden erikoisaineistojen kuvailussa.

Uusia käsitteitä: Edustava ekspressio

edustava ekspressio

Määritelmä ja soveltamisala

Ekspressio, jota pidetään kanonisena tietolähteenä teoksen identifioinnissa.

👁 Elementin tiedot

IRI

<http://rdaregistry.info/Elements/w/P10346>

Määrittelyjoukko

Teos →

Arvojoukko

Ekspressio →

Vaihtoehtoiset termit

edustava ekspressio

+ IFLA LRM

Mikä ekspressio on lähimpänä teosta?

[edustavan ekspression ajankohta →](#)

[edustavan ekspression kartografisen sisällön projektio →](#)

[edustavan ekspression kesto →](#)

[edustavan ekspression kieli →](#)

[edustavan ekspression kirjoitusjärjestelmä →](#)

[edustavan ekspression kohderyhmä →](#)

[edustavan ekspression koreografisen sisällön esityskokoonpano →](#)

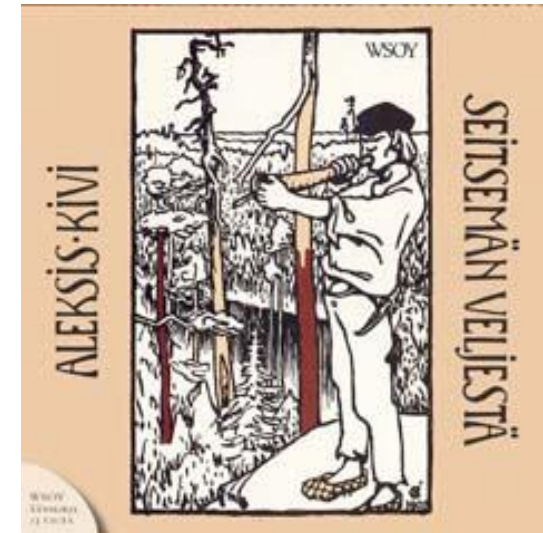
[edustavan ekspression kuvasuhde →](#)

[edustavan ekspression laajuus →](#)

[edustavan ekspression mittakaava →](#)

[edustavan ekspression musiikin esityskokoonpano →](#)

[edustavan ekspression sisältötyyppi →](#)

- Teksti
- Puhe?
- Kieli
- Varhaisin ajankohta?

Muutoksia: teoksen auktorisoitu hakutieto

Alkuperäinen RDA Toolkit

6.27.1.2 Yhden toimijan tekemät teokset 2016/04

Jos yksi toimija on vastuussa teoksen tekemisestä (katso [19.2.1.1 RDA](#)), muodostetaan teoksen auktorisoitu hakutieto yhdistämällä:

- a) kyseisen henkilön (katso [9.19.1 RDA](#)), suvun (katso [10.11.1 RDA](#)) tai yhteisön (katso [11.13.1 RDA](#)) auktorisoitu hakutieto soveltuvin osin
- b) teoksen ensisijainen nimeke (katso [6.2.2 RDA](#)).

ESIMERKKI

Cassatt, Mary, 1844–1926. Children playing on the beach

Johannes Paavali II, paavi, 1920-2005. Puheet

Rakenteistetun kuvailun merkitseminen

VAIHTOEHTO

Merkitään arvo, joka on valittu sanaston merkintäjärjestelmässä elementin Teos: [teoksen hakutieto](#) → auktorisoiduksi muodoksi.

VAIHTOEHTO

Merkitään elementin Teos: [teoksen hakutieto](#) → arvo.

VAIHTOEHTO

Muodostetaan hakutieto soveltaen *merkkijonon merkintäjärjestelmää* yhden tai useamman elementin arvoihin.

Käyttäjyhteisön vapaus soveltamiseen

Lisäelementit ja -määritteet teoksen hakutiedoissa

Sisällytetään tarvittaessa toisten elementtien tai määritteiden arvoja hakutietoon:

- hakutiedon erottamiseksi toisen entiteetin hakutiedon arvosta
- entiteetin identifioinnin helpottamiseksi
- *merkkijonon merkintäjärjestelmän* noudattamiseksi

VAIHTOEHTO

Sisällytetään elementin Teos: **teoksen kategoria** → arvo.

VAIHTOEHTO

Sisällytetään elementin Teos: **teoksen ajankohta** → arvo.

VAIHTOEHTO

Sisällytetään elementin Teos: **musiikkiteoksen numerointi** → arvo tai *elementin alatyypin*.

VAIHTOEHTO

Sisällytetään elementin Teos: **teoksen alkuperään liittyvä paikka** → arvo.

VAIHTOEHTO

Sisällytetään määrite, joka on teoksen erottava ominaispiirre.

VAIHTOEHTO

Sisällytetään elementin Toimija: **toimijan auktorisoitu hakutieto** → arvo teokseen liittyvälle toimijalle.

Paikallisten sovellusohjeiden tärkeys

Uusi RDA Toolkit

Lähteet > Käyttäjäteisöjen aineistot > Käyttäjäteisöjen tarkennetut ohjeet

Käyttäjäteisöjen tarkennetut ohjeet

Käyttäjäteisöjen tarkennetut ohjeet sisältävät RDA-ohjeiden yhteisökohtaisia ohjeita merkkijonon merkintäjärjestelmistä, jäljentämissäännöistä ja muusta merkkijonon käsittelystä.

Tarkennettuja ohjeita ei ylläpidetä osana RDA:ta, mutta ne ovat olennaisia palvelun [RDA Toolkit](#) käyttäjäteisöille.

Jotkin tarkennetuista ohjeista ovat periytyneitä ohjeita, joita on aiemmin käytetty RDA:n metatietomerkinnöissä. Jotkin ohjeista liittyvät tietyn merkkijonon merkintäjärjestelmän muotoiluun.

Kumean sovellusohje

[Aloitussivu](#) / [RDA-kuvailu MARC 21 -formaatilla](#) / [RDA-sovellusohje](#)

Auktorisoidut hakutiedot

Auktorisoitu hakutieto on entiteetin vahvistettu hakutieto. Teoksen ja ekspression auktorisoidut hakutiedot ovat ydinelementtejä ja niitä käytetään teosten ja ekspressioiden identifioimiseen ja toisaalta myös eri entiteettien (teos-ekspressio-manifestaatio-kappale, toimijat) välisten suhteiden merkitsemiseen. [RDA 6.27 Teosten ja ekspressioiden hakutietojen muodostaminen](#)

Kiitos!

kuvailusaannot-posti@helsinki.fi